

SCHOUWBURG KORTRIJK

100 jaar geschiedenis



KORTRIJK



"In gedachten verplaatst men zich van zelf naar die feestavonden als de schouwburg, overstromd door het elektrisch licht, gevuld met een bont en rijk uitgedost publiek en de lucht trillend van snarenmuziek of gezang als zoovele onontbeerlijke factoren de rijke zaal tot zijn volle recht laten komen. Het zal een ontegensprekelijk grootsch geheel zijn en Kortrijk zal met fierheid op een schouwburg kunnen wijzen zooals geen enkele provintiestad van dezelfde uitgestrektheid er een bezit." (Ket Kortrijksche Volk – 3-10-1920)

Schouwburg Kortrijk

100 JAAR GESCHIEDENIS

Schouwburg Kortrijk viert in 2020 zijn 100e verjaardag. Dat verdient feest, vertier en een beetje geschiedenis. In deze publicatie graven we in het rijke verleden van deze cultuurtempel. Ze vertelt zeker niet alles, maar van alles een beetje. Het is een goedgekruide smaakmaker voor de vele evenementen ter ere van ons jubileum. Je ontdekt ze allemaal op www.schouwburgkortrijk.be.

Een klein groepje enthousiastelingen was bereid om een duik te nemen in de tijd. Zij belandden daarbij niet in 1920 maar halfweg de 15e eeuw. De eerste stevige wortels van het huidige stadstheater vind je daar. De voorgeschiedenis van Schouwburg Kortrijk is bevolkt door rederijderskamers en een eerste 'verloren' schouwburg. De huidige Schouwburg kwam er ook niet zonder slag of stoot. En er werd veel meer gedaan in de huidige schouwburg dan toneeltje spelen.

Dit werk ging door de handen van heel wat mensen, maar een uitdrukkelijke dankjewel gaat naar Stefaan Renard. Hij hield onze pen in gedachten stevig vast en zette de eerste belangrijke onderzoeksdaden. We konden ons beroepen op zijn kennis en ideeën. Schouwburg Kortrijk is voor ons veel meer dan een gebouw. Het is een mentale en fysieke ruimte waar dromen werkelijkheid worden. De plaats waar woorden daden zijn.

Dries Van Robaey

Theater in Kortrijk

OVER 'GOD VOEDT VEEL ZOTTEN' - 'TIJDVERLIES' - 'DE GEEST ZWIERT IN DEN HOF'

De oorsprong van toneel en theater in Kortrijk ligt in het kerkelijk leven. Misvieringen werden op feestdagen opgeluisterd met nagespeelde taferelen. Het passieverhaal is een jaarlijks terugkerend succes. Die opvoeringen zijn soms echte spektakels. In de Onze-Lieve-Vrouwekerk wordt er in 1535 zelfs een theater(podium) voor gebouwd. Ook buiten de kerk verrijzen podia: op het Sint-Maartenskerkhof of voor het Schepenhuis. In zowat elke wijk of straat is er wel een genootschap dat deelneemt aan de vele processies met uitbeelding van een bijbels tafereel. Sommige van die gezelschappen zijn ambitieuzer en groeien uit tot rederijderskamers die ook bij andere gelegenheden en in andere steden optreden. De rederijders verbreederen met schuttersgilden en geven hun feesten extra glans door hun optreden. De schutterstornooien gaan dan ook vaak gepaard met toneelwedstrijden, de zogenaamde landjuwelen¹.

Rederijderskamers zijn tegelijk een soort broederschappen waarvan de leden beloven elkaar te steunen door dik en dun. Ze hebben hun eigen kerkdiensten en zelfs een eigen altaar. De stad subsidieert de kamers die als tegenprestatie moesten instaan voor stoeten en feesten. Ze vertegenwoordigden bovendien hun stad op landjuwelen en bijzondere gelegenheden. Cultuur als instrument van stadsmarketing avant-la-lettre. De rederijders hebben als amateurdichters en voordrachtkunstenaars in belangrijke mate bijgedragen tot het behoud van de volkstaal. Kortrijk kende vier rederijderskamers. De kamer van **Sinte**

Barbara wordt reeds vermeld in 1427 en won in die tijd al prijzen in Brugge, Sluis, Antwerpen... Haar leuze was 'God voedt veel zotten'. Er mocht ook al eens gelachen worden. De gezellen van de wijk Overbeke spelen in 1424 een esbattement of kluchtspel voor het Schepenhuis. Uit deze groep ontstaat in 1451 de Gilde van het H. Kruis. Die **Kruisbroeders** krijgen in 1514 erkenning als vrije rederijderskamer.

Een derde Kortrijkse rederijderskamer is deze **der Antonisten of Fonteinsten**. Zij hadden in de 18e eeuw het alleenrecht om in het toenmalige stadstheater op te treden, maar dat verandert in 1777, waarna het bergaf gaat met deze kamer. De kenspreuk van de Antonisten, 'Tijdverlies' werd stilaan letterlijk genomen. Dan heb je ook nog de **Hovelingen** met de merkwaardige kenspreuk 'De Geest zwierdt in den Hof'.

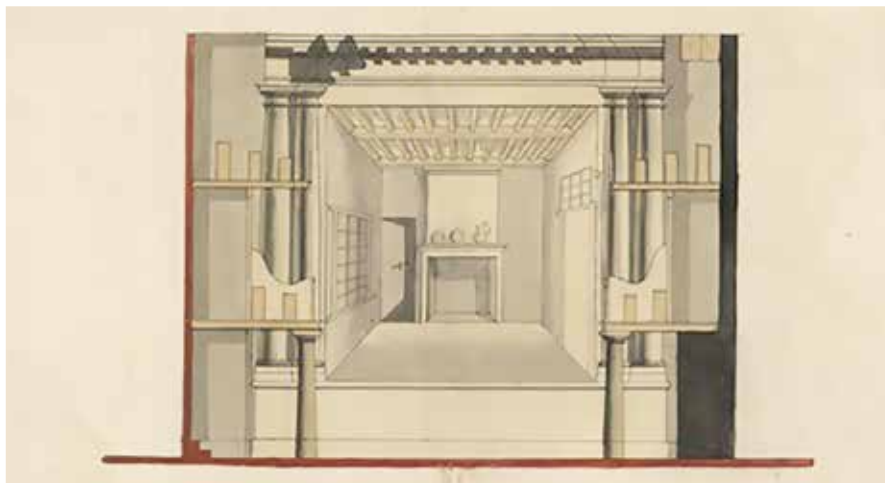
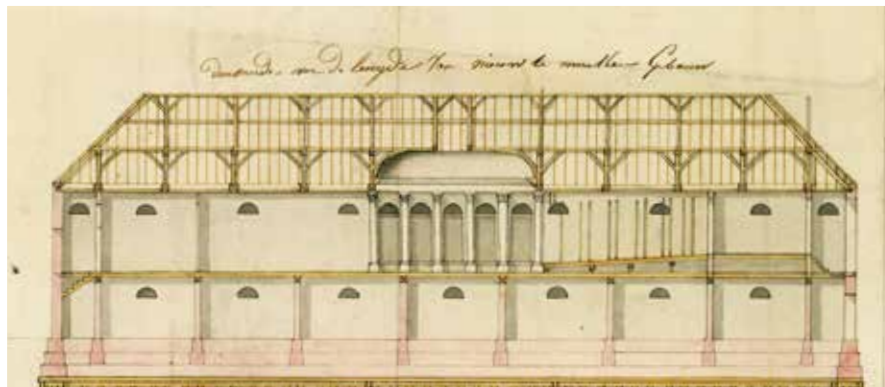
Rond het jaar 1900 zijn er nog zowat dertien gezelschappen actief. Allen zijn ze in meerdere of mindere mate gelinkt aan een ideologische stroming. Opmerkelijk is dat de Kruisbroeders blijven bestaan tot in 1955. Het laatste stuk dat ze spelen, is *Antigone* van Sofocles in regie van Bert Dewildeman, met niemand minder dan Chris Lomme in de hoofdrol. Na 1955 houdt de vereniging op te bestaan, maar Bert Dewildeman sticht met enkele overgebleven Kruisbroeders een nieuw, neutraal theater: Antigone. In 1976 wordt Antigone erkend als professioneel gezelschap. Tot op vandaag is het springlevend. Met een voorgeschiedenis van zowat zes eeuwen kan dat tellen.

¹ Landjuwelen en andere toneelwedstrijden

De Kortrijkse toneelverenigingen zijn door de eeuwen succesvol geweest in vele toneelwedstrijden tussen rederijderskamers uit de regio. De meest gekende wedstrijd was het landjuweel: een bovenregionale competitie waar de kamers hun stad vertegenwoordigden. Alle Kortrijkse kamers hebben prijzen gewonnen. In de 20e eeuw is Koninklijk Toneelgezelschap Taal en Kunst Kortrijk heel succesvol. Taal en Kunst is nog steeds actief in Schouwburg Kortrijk.



Deze Porseleinkaart uit 1846 is van de Kruisbroeders. Ze organiseerden toen een 'Grooten toneelkundigenpryskamp' waarbij De Maetschappy Broedermyn & Taelver de eerste prijs behaalde. Centraal op dit 'diploma' staat een scène uit het gespeelde stuk '16 jaren'.



Bouwplannen van de Grote Halle door toenmalig stadsarchitect Constantinus Tant (1823). Het oude, kleine stadstheater bevond zich op de 1e verdieping kant Doorniksestraat.



De Empiregevel werd begin 1900 afgebroken en vervangen. Architect Jean-Robert Vanhoenacker heeft de stijl van de huidige schouwburg afgestemd op deze tweede versie.

De Grote Halle

'HET VOORGEBORCHTE VAN DE HEL' OP HET SCHOUWBURGPLEIN

Vanaf de 16e eeuw boerde de lakenindustrie langzamerhand achteruit. De Grote Halle (1550) op het Schouwburgplein moest de sector een nieuwe impuls geven. De Halle is vooreerst een ontmoetingsplaats voor lakenhandelaars. Het grote gebouw biedt veel ruimte en dus ligt het voor de hand dat hier ook andere activiteiten zoals theater in worden ondergebracht.

Al in 1610 voeren de Kruisbroeders een *esbattement* op in de Halle. In 1738 vinden we een besluit om op kosten van de stad een theater te laten maken in de Grote Halle "soo van alle tijden is geplogten geweest". Wellicht wou men een tijdelijk podium installeren.

Vanaf 1767 vinden er verbouwingen plaats en in 1777 zien we voor het eerst de omschrijving 'stads schouwburg' voor de Grote Halle. Vanaf dan krijgen alle toneelkringen vrij gebruik van dit theater. Ook Gentse gezelschappen treden nu regelmatig op. In 1820 is het theater al aan restauratie toe.

Het wordt in 1826 feestelijk heropend met een opvoering van *De dood van Rolla* door de Kruisbroeders. Wellicht konden er net iets meer dan 300 mensen in het kleine zaaltje op de eerste verdieping van de Halle.

In 1879 breekt er brand uit in het kleine theater. Ondanks verschillende investeringen door het stadsbestuur in het theater, herstellingen en nieuwe decors, krijgt het theater een slechte reputatie. Het is niet alleen te klein en aftands, in katholieke kringen wordt het theater zelfs 'het voorgeborchte van de hel' genoemd.

Naar het einde van de 19e eeuw ziet burgemeester Auguste Reynaert (1833-1915) in dat de infrastructuur niet meer beantwoordt aan de noden van een 20e eeuwse schouwburg.

In 1909 wordt het theater in de Halle afgebroken. Het zal nog duren tot 1920 vooraleer het nieuwe stadstheater is afgewerkt.

SCHOUWBURG OF THEATER?

In ons taalgebied duikt het woord Schouwburg voor het eerst op als Schouburgh in 1637. Het is verwant aan het al langer gekend woord Skouwon. Skouwon betekent zoveel als aanschouw mij.

Een schouwburg is dus een plaats waar men aanschouwt. Een schouwburg is au fond een ander woord voor theater. Theater komt van het Griekse *théâtron* en betekent ook zien/aanschouwen.

Theater is ons taalgebied ingeslopen via de Franse taal. Kiest de 20e-eeuwse Kortrijkzaan daarom voor Schouwburg in plaats van theater om het nieuwe gebouw een naam te geven?

Of is het uit gewoonte: het woord schouwburg is in het 20e-eeuwse Kortrijk ingeburgerd. Want sinds het begin van de 18e eeuw is er al een schouburgh in de Halle.

Een nieuw decor voor de burger

DE HUIDIGE SCHOUWBURG, EEN HOOGTEPUNT IN DEZE STEDELIJKE EVOLUTIE

De bouw van een nieuw theater is een ware must, zeker nu theater de populairste amusementsvorm is. De vele lokale gezelschappen hebben nood aan een zaal met state-of-the-art faciliteiten. Begin 20e eeuw zie je een nieuwe dynamiek in heel wat West-Europese steden. Er wordt ingegrepen in het stedelijk weefsel omwille van esthetische, hygiënische en financiële redenen.

We schrijven 1839. De spoorwegverbinding tussen Gent en Kortrijk (eigenlijk Doornik) is een feit. Een nieuw soort gebouw ontstaat: het stationsgebouw. De stationsbuurt wordt in de jaren 1840 en -50 met heel veel zorg en monumentaliteit aangelegd. Grote boulevards met bomen vertrekken in een stervorm richting alle hoeken van Kortrijk. Centraal een geometrische aangelegd plantsoen, de huizen in een statige neoclassicistische stijl.

De bouw van de schouwburg mag je zeker zien als één van de hoogtepunten in deze stedelijke evolutie. Toenmalig burgemeester Reynaert heeft, net als zijn ambtgenoten, oog voor hygiëne en esthetiek. Een stadsring wordt aangelegd, rioleringswerken uitgevoerd, arbeiderswoningen gesaneerd en monumenten gerestaureerd. Ook worden grootse gebouwen opgericht: het centrale postkantoor, de kazerne in de Weggevoerdenlaan en... de Schouwburg. De werken starten in 1912. Burgemeester Reynaert zal zijn laatste grote bouwproject echter nooit afgewerkt zien. Hij overlijdt in 1915.



Een postkaart van Sabena met een panoramisch zicht op het Kortrijk van voor WOII. Je ziet een stijlvol aangelegde stationsomgeving waarin brede lanen vertrekken richting alle hoeken van de stad. Je ziet ook duidelijk de Grote Halle staan naast de huidige Schouwburg.

Schouwburgzaal of feestzaal?

Al van meet af aan is duidelijk dat burgemeester Reynaert een multifunctioneel gebouw voor ogen heeft. De nieuwe Schouwburg wordt niet alleen een theater maar ook een feestzaal. In publieke communicatie en aanbestedingen wordt het feestkarakter opmerkelijk benadrukt. Is dit om de publieke opinie te sussen en het bouwproject (en de vele onteigeningen) kans op slagen te geven? Al snel wordt het duidelijk waar het gebouw zijn plaats krijgt: recht tegenover de Halle en het oude stadstheater. Deze plek zit boordevol geschiedenis: een kapucinessenklooster heeft er zijn stek tot eind 18e eeuw, waarna het kloostercomplex dienst doet als school, bibliotheek en rechtbank.

Op 9 oktober 1909 stelt Jean-Robert Vanhoenacker zijn plannen voor van de schouwburg. Als architect heeft deze Kortrijkzaan een resem aan gebouwen op zijn naam staan, waaronder zelfs de Boerentoren en de Beurs voor Diamanthandel in Antwerpen. Schouwburg Kortrijk is een van de grootste werken op zijn palmares, en zeker qua technische uitwerking en esthetische inplanting een meesterstuk.



Bouw van de huidige schouwburg. De foto staat in de 'engelenbak' (3e balkon) en kijkt richting podium. In de achtergrond zie je de toren van het postkantoor (vernietigd tijdens de bombardementen in 1944).

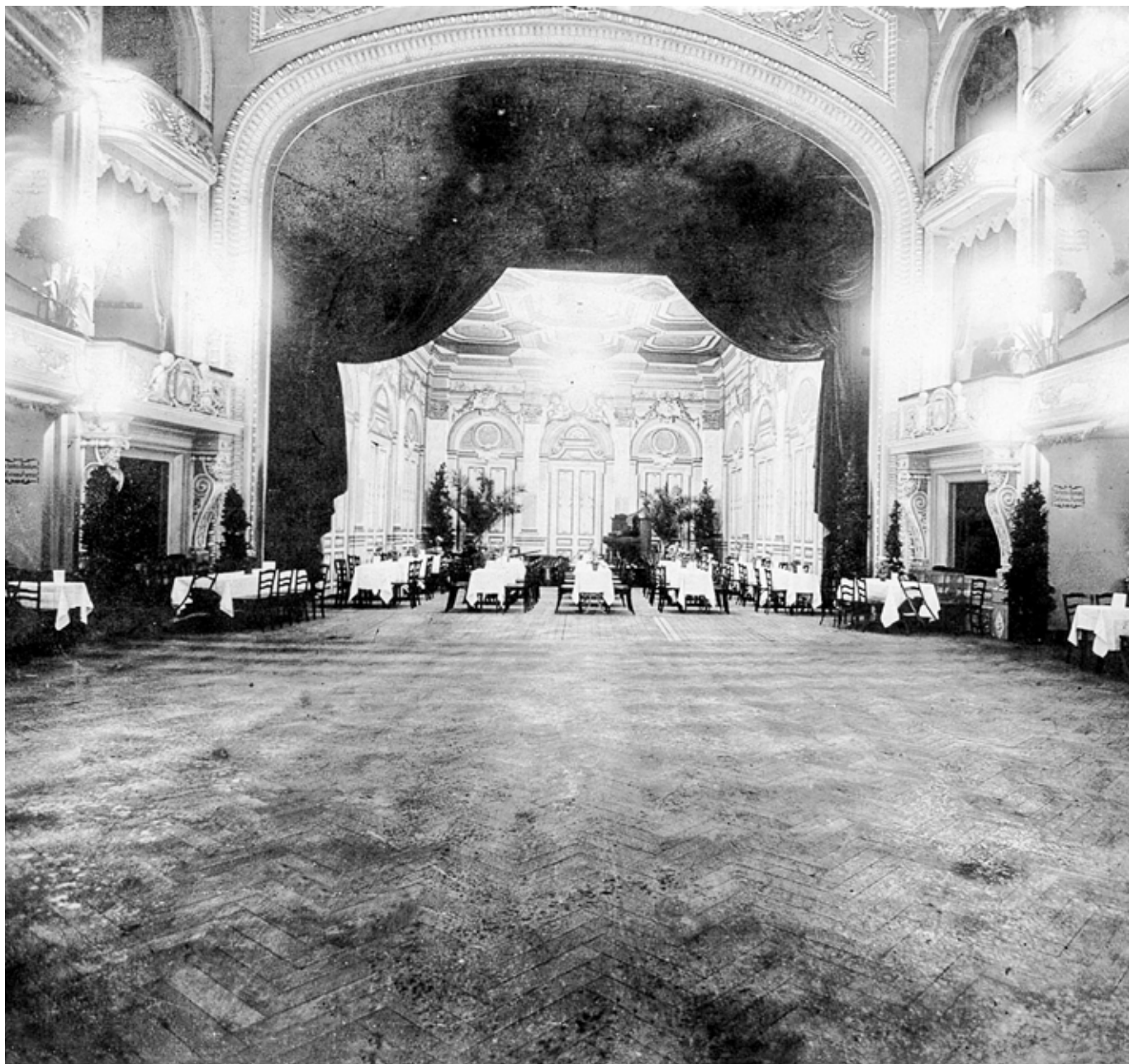
HET SPOOK VAN DE SCHOUWBURG

Bij de opening van de nieuwe Schouwburg zijn bij lange niet alle bouwwerken voltooid. De huidige foyer en restaurant De Souffleur moesten nog gebouwd worden. In 1923 wordt het perceel onteigend. Bij de afbraakwerken ontdekt men één van de oudste gemetste waterputten van Kortrijk. Een waterput met een duistere legende.

In het middeleeuwse Kortrijk heeft Antonius Van Velden een bloeiende herberg. De Kortrijkse lakennijverheid draait op volle toeren.

Handelaars en marchands komen af en aan. Het bier vloeit rijkelijk. De avonden zijn laat en de sfeer gulzig. Maar het middeleeuwse graafschap Vlaanderen wordt geteisterd door oorlogen en conflicten. Als er op een dag Franse soldaten voorbijtrekken, zit de angst er goed in bij de stedelingen. Ook soldaten zijn dorstig. Ze kloppen aan bij de herberg van Antonius en eisen de volledige drankvoorraad op. Antonius weigert. Meer zelfs, hij weigert hen zelfs water uit zijn waterput. Briesend grijpen de soldaten de herbergier vast en werpen de man en zijn waterkruik de waterput in. De volgende dag zoeken Antonius' stamgasten naar zijn lichaam. Onvindbaar. Enkel de waterkruik van Antonius drijft boven.

Jarenlang kan niemand een druppel water uit de waterput halen. Ook de zusters van het latere klooster lopen in een boogje rond de put. Ook in de bouw van het huidige Schouwburgcomplex is de waterput geïntegreerd. De waterput is nooit gedempt en de geest van Antonius Van Velden spookt er nog steeds rond.



Théâtre à l' Italienne

“DAMES EN HEREN, HIER DE NIEUWE SCHOUWBURG”

Schouwburg Kortrijk is een **Théâtre à l' Italienne**. Het publiek neemt plaats in het auditorium, waarin initieel meer dan 1300 mensen kunnen plaatsnemen. Het publieksgedeelte heeft een parterre, twee balkons en een engelenbak. Van daaruit kijkt het publiek door een kader (proscenium) naar de andere wereld die wordt verbeeld op het podium.

Om de theaterillusie zo echt mogelijk te maken, zijn er heel wat technische hoogstandjes verwerkt in de Schouwburg. Twee kelderverdiepingen met mechanische en ijzeren liften om personages als het ware uit de grond te doen verschijnen, twintig coulissenwagens om delen decor op en aan te rijden, elektrisch licht en een vernuftige, stalen theatertoren. Dit alles is gerealiseerd in een beperkte scèneruimte. Eigenlijk is het perceel voor de toneeltoren van meet af aan te klein. Het zou duren tot in 1970 om de scène uit te breiden.

Wat het meest in het oog springt, is de vlakke podiumvloer. We kunnen het ons haast niet meer inbeelden (alhoewel het nog steeds gebeurt), maar indertijd hebben de meeste schouwburgpodia een helling. Dit om perfecte decorperspectieven te creëren, maar ook om de zichtlijnen te verbeteren. Verschillende corelementen worden op een berekende afstand op de helling geplaatst. Acteurs krijgen strikte bewegingsvoorschriften binnen een zone (plan) van het theater. Hoe centraler de bezoeker in de zaal, hoe beter de illusie. De architect kiest voor een vlakke toneelvloer. Enerzijds om de vele decors efficiënt te gebruiken. Anderzijds omdat Schouwburg Kortrijk een polyvalente zaal moest zijn: een toneelzaal én een feestzaal.

Wellicht het meest tot de verbeelding sprekend is de mobiele parterrevloer. In de kelderverdieping wordt een ingenieus liftsysteem gebouwd waarmee de volledige benedenverdieping kan gelijk getrokken worden met de Bühne. Na het wegnemen van de zitjes krijg je één grote dans- en buffetzaal. Tijdens de grote verbouwingswerken in 1968 wordt dit systeem onklaar gemaakt. In 1998 wordt het ontmanteld.

Naar aanleiding van de coronacrisis en de daaruitvolgende veiligheidsvoorschriften wordt deze hellende parterre in 2020 opnieuw gelijkgetrokken met het podium. De zitjes worden in de kelder gestockeerd. Zo komt er plaats vrij voor tafeltjes en kunnen cultuurminnende bubbels op veilige afstand van elkaar samenzitten.



Esthetische logica

Hoewel de huidige look en feel van het auditorium van Schouwburg Kortrijk zeker het oorspronkelijke design weerspiegelt, zie je de hand van Vanhoenacker nog het best terug in de gevel. Deze is opgetrokken in een neo-Vlaamse renaissancestijl. Deze stijl is niet voor de hand liggend voor onze architect. Ademen vele van zijn Kortrijkse woningen de art nouveau en het neoclassicisme, dan illustreert zijn Boerentoren, Europa's eerste wolkenkrabber, het modernisme. Het ontwerp voor de schouwburg kadert perfect in de bouwpolitiek van Auguste Reynaert: het stadsbeeld verfraaien en 'couleur locale' meegeven. Daarnaast dialogueert de gevel met de Grote Halle die er recht tegenover stond. Deze was gebouwd in een gelijkaardige stijl en onder Reynaert gerestaureerd.

Het was met andere woorden nooit de bedoeling dat Schouwburg Kortrijk bewonderd werd zoals je dat nu doet. Integendeel. Eigenlijk kon je nooit de majestueuze gevel in één opslag bekijken. Als vooroorlogse Kortrijkzaan liep je de Schouwburgstraat in en werd jouw blik naar boven gezogen en ontdekte je geleidelijk aan de verschillende ornamenten.

(foto 1)

De meest opvallende ornamenten zijn wellicht de twee identieke borstbeelden van de Griekse god Pan. *(foto 2)*

Je herkent duidelijk de panfluit. Tegelijkertijd alluderen de lier en twee gekruiste schalmeyen op Apollo, de Griekse god van muziek en aanvoerder van alle Muzen. De duivelse gelaatstreken wijzen op Dionysos, de god van drank en feesten.



Feestelijke opening in mineur?

Kortrijkse toneelverenigingen staan te trappelen van ongeduld. Op ieders lippen brandt de vraag: "Wanneer opent die nieuwe schouwburg?" Kortrijk kent geen echte toneelzaal meer sinds de afbraak van het oude stadstheater in 1909. (zie *De Grote Halle* p. 7)

Pas op zondag 10 oktober 1920 vindt er een galaconcert plaats met in de hoofdrol de eerste bariton van de Parijse Opéra, Jean Noté. Zijn benefietconcert is bedoeld als officiële opening. Maar het spel zit op de wagen: in Vlaamse kringen regent het verwijten en klachten richting het stadsbestuur. Het kleine euvel wordt snel rechtgezet. Een maand later vindt een officieel openingsweekend plaats. Op zaterdag 27 en zondag 28 november wordt de Schouwburg feestelijk geopend met grote concerten gegeven door het Kortrijkse Conservatorium.

Een toenmalige grote muzikale ster wordt aangekondigd: Marix Loewensohn. Maar die is uiteindelijk niet op de afspraak.

Op maandag 29 november vindt de eerste toneelopvoering plaats: *Starkadd* door Het Vlaamse Volkstoneel uit Gent.



HET PARADIJS

'Paradijs', 'engelenbak', 'duivenkot' of 'den uil'... het zijn allemaal benamingen voor het allerhoogste balkon in de Schouwburg. De beenruimte is er heel beperkt, de zichtbaarheid van het podium slecht en het is er, zeker tijdens warme dagen, puffen geblazen.

De ticketprijs voor deze plaatsen is echter goedkoop, wat de arbeiders verlost. Er bestaat ook een aparte ingang voor deze derderangsbezoekers: aan beide zijden van het gebouw, net naast de openbare 'waterplaatsen'.

Zowel de aparte ingang als de openbare toiletten zijn intussen lang verleden tijd. Het huidige derde balkon bestaat uit twee aparte zitruimtes.

De zichtlijnen zijn zeker niet ideaal, maar bij populaire artiesten geraken deze zitplaatsen gemakkelijk verkocht.



ANDRÉ DEVAERE

Op de eerste overloop van Schouwburg Kortrijk vind je een bronzen basreliëf dat op 14 november 1920 is ingehuldigd. Op die plaat staat André Devaere afgebeeld. Devaere was een Kortrijkse toppianist en begenadigd componist. Hij behaalde in 1907 de eerste prijs piano met het maximum van de punten aan het Conservatorium van Brussel.

Niet veel later wordt in zijn thuisstad een feestelijke intocht georganiseerd. Iedereen adoorde Devaere. Zijn muzikale toekomst was verzekerd. Alleen besliste een kogel in zijn longen er anders over. Op 10 november 1914 wordt hij geraakt aan het oorlogsfront. Op 14 november 1914 overlijdt het 24-jarige supertalent.



Een statement

DE RESTAURATIE VAN 1968

In 1968 heropent Schouwburg Kortrijk met de Rubenscantate van Peter Benoit. 'Heropent', want de Schouwburg heeft een grondige facelift ondergaan. Niemand minder dan De Coene is de hoofdaannemer van de werken. De werken zijn ingrijpend en radicaal. Het gebouw krijgt een typische sixties-look inclusief nieuw designmeubilair. En dat is niet toevallig, want in 1967 wordt de eerste Biënnale Interieur georganiseerd in Kortrijk. De heropfrissing van Schouwburg Kortrijk is niets minder dan een statement.

De glaskoepel in de zaal, waardoor natuurlijk licht binnenvalt, verdwijnt. In zijn plaats komt er een luchter van Muranoglas. De loges worden afgeschaft, het vloermechanisme wordt uitgeschakeld.

Meest opvallend is wellicht de keuze voor okergeel tapijt en groene zetels. De publiekscapaciteit daalt tot 850 zitjes. Daarnaast wordt er een volledig nieuwe vleugel bijgebouwd aan de huidige foyer. Het arenatheater (in eerste instantie gebruikt door Theater Antigone), de benedengalerie en de balletzaal worden er in gebruik genomen.

Aan de buitenkant verdwijnen de toiletten aan beide zijden van het gebouw. De meest opvallende ingreep is wellicht het plaatsen van een nieuwe luifel voor Schouwburg Kortrijk. Het hoeft niet gezegd dat die luifel niet in goeie aarde valt bij menig Kortrijkzaan.





Een hemel voor de schouwburg

DE RESTAURATIE VAN 1998

In 1998 keert men grotendeels terug naar het authentieke interieur zoals architect Vanhoenacker dit voor ogen had. Onder het tapijt in de voorhal zit de authentieke marmeren vloer gelukkig nog verstopt. Na een grondige kleurstudie wordt toch gekozen voor een andere esthetica waarbij de fluweelrode kleur domineert.

De originele glaskoepel met de zes zijramen in het vals plafond kan helaas niet gered worden. Ook is het technisch niet meer evident om daglicht binnen te laten via de verdwenen glazen overkapping in de schuine daken.

Uiteindelijk kiest men voor een samenwerking met de hedendaagse kunstenaar **Jean-Michel Alberola**.

In de voorhal tref je boven het hoofd van de Schouwburgbezoeker zeefdrukken van de oerknal. In de Schouwburgzaal ontwerpt Alberola een glazen koepel en zes zijramen in glas-in-lood: deze stellen de sterrenbeelden en andere astrologische elementen voor. Het geheel moet aanvoelen als een ouverture en een droomervaring tot het licht in de zaal dimt. Alberola heeft, om het met zijn eigen woorden te zeggen, *"de stadsschouwburg opnieuw een hemel gegeven"*.



Decorcollectie

VIJF OP DE TOPSTUKKENLIJST

Zo goed als alle lokale en bezoekende gezelschappen gebruiken de decorcollectie van de Schouwburg. Daarvoor moeten we de toneeltraditie van toen goed begrijpen. Wat op scène te zien is, moest zo realistisch mogelijk ogen.

Doorheen het kader van de scène kijk je naar een afgesloten wereld. Gezelschappen, groot en klein, komen echter met de trein naar de Schouwburg. Het is dus onmogelijk om veel technisch materiaal mee te zeulen. Een podiummeester van het bezoekende gezelschap kwam daags ervoor aan en selecteerde een geschikt decor. Keuze is er genoeg in de repertoiredecors: van een dorpsplein, een kerker, Romeins paleis tot een schip.

Er zijn grote achterdoeken, verschillende zetstukken en echte

rekwisieten (zoals een troon) om zo voldoende diepte te creëren op de kleine podiumruimte van Schouwburg Kortrijk. In vele gevallen worden verschillende decors door elkaar gebruikt. Kortrijk herbergt als één van de weinige steden nog die unieke decorcollectie. Alle decors zijn vervaardigd in de ateliers van **Albert Dubosq**. Toen een van de bekendste decorschilders van West-Europa. Ruim 22 sets getuigen van een vervlogen theatertraditie.

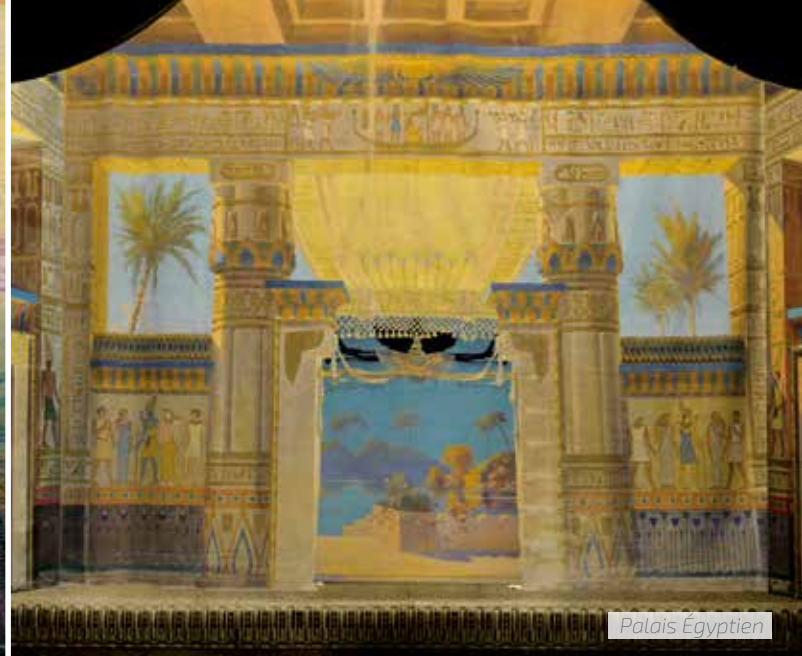
De decorcollectie wordt gedeeltelijk bewaard in Erfgoeddepot Trezoor. De achterdoeken liggen nog steeds opgerold onder het podium. Vijf ensembles van de Kortrijkse Dubosq-collectie zijn in 2018 op de Vlaamse topstukkenlijst geplaatst.



Palais Romain



Jardin d'hiver



Palais Égyptien



Place Publique Italo-Espagnole - © Jacques Teirlinck

Podiumkunsten door de jaren heen

Censuur

Het stadsbestuur organiseert initieel amper zelf optredens. Het zijn de lokale verenigingen en externe organisatoren die een podiumaanbod voorzien. Het stadsbestuur voorziet wel in financiële stimuli. De vele lokale toneelverenigingen wisselen af met grotere gezelschappen uit Doornik, Gent en Brussel. Vooraf moeten gezelschappen hun tekst of libretto doorsturen naar de toezichthouder van de Schouwburg, zeg maar de directeur van toen. Tot net na WOII blijft deze vorm van censuur een courante praktijk. Voorstellingen en gezelschappen worden geweigerd als ze zich niet aan de adviezen van het bestuur houden. Zo wordt het Vlaamse Volkstoneel rond De Gruyter het eerste seizoen de toegang ontzegd omwille van een *“onvaderlandsche vertoning”*. Dit is heel opvallend, want het was nét het gezelschap van De Gruyter dat Schouwburg Kortrijk opende met een fel bejubelde toneelvoorstelling. Dergelijke gevallen van censuur zijn de eerste Schouwburgjaren schering en inslag.

Een melodrama om te skrémen

Een populair en dominant genre in de programmatie van Schouwburg Kortrijk is zonder twijfel de operette. Dit is een lichte vorm van opera waarin gesproken en gezongen stukken zich vlot afwisselen. Het zijn initieel de Vlaamse Zonen die veel succes oogsten met o.m. *De lustige boer*.

Deze operette wordt voor het eerst opgevoerd op 5 en 6 december 1920. Wegens inslaand succes worden er prompt 3 extra voorstellingen aangekondigd zodat *“ook liefhebbers van het omliggende der Stad de kans zouden hebben dit prachtig zangspel te komen aanhooren en bewonderen”*. In de beginjaren werd deze operette haast ieder seizoen opgevoerd. De Vlaamse Zonen fusioneert in 1960 met de Lyrische Kunstenaars tot het nog steeds bestaande Koninklijk Kortrijks Lyrisch Toneel (KKLT).

Ook het KKLT heeft *De lustige boer* heel vaak opgevoerd. Een publieksreactie over de voorstelling in seizoen 1965-1966 geeft weer hoe het publiek emotioneel wordt gegrepen door het stuk: *“Een melodrama om te skrémen snot ellenlang. Ik keek nevast mij en ik zag al wit. Zakdoeken. Ze waren ollomole aan't skrémen. Dat was tragiek.”* De laatste opvoering van den boer dateert uit 2014.

Zelfs een schermwedstrijd

Uiteraard stonden er naast toneel- en operetteopvoeringen ook heel wat andere vormen van entertainment op de planken. Een cabaretavond door de Extra Bonte Avondtrein (seizoen 1938-1939) of Theater Plezier (1948, onder leiding van Toon Hermans), dansoptredens door de school van Tonia Bolsius, folk- en bluesfestival (1969) of documentaire filmavonden door Exploration du Monde.

Er vond zelfs een schermwedstrijd plaats.

Grote Franse filmsterren staan op het Schouwburgpodium

dankzij de Galas-Karsenty. Wereldsterren zoals Luis Mariano, de Petits chanteurs à la croix de bois en vele anderen vinden de weg in de jaren 1960 naar Schouwburg Kortrijk.

Confetti en serpentines verboden

Naast podiumvoorstellingen worden er heel veel tentoonstellingen georganiseerd. Deze blijken zo populair dat de huidige foyer en café Souffleur in de jaren 1920 worden bijgebouwd. De benedenverdieping wordt jaarlijks gebruikt voor verschillende tentoonstellingen. Het doel is om vooral regionale schilders te tonen, maar er is evengoed een tentoonstelling van vliegtuigen (1936).

De huidige foyer wordt in de jaren 1930 vaak gebruikt voor huwelijksfeesten. In het reglement lezen we dat het feest tot 3 uur mag duren en dat confetti en serpentines verboden zijn. Uiteraard kan ook de schouwburgzaal omgetoverd worden voor een fancy-fair dankzij het liftmechanisme van de parterre. Dit wordt door de drukke theateragenda en de grote tijdsinvestering niet heel vaak gedaan.

Koninklijk

In 1960 bestaat Schouwburg Kortrijk 40 jaar. Er wordt voor het eerst een directiecomité samengesteld waarvan ook

de latere directeur Gerard Sandra lid is. Naast begenadigd zanger bij het KKLT, zorgt Sandra ervoor dat de schouwburg de 'koninklijk' titel verwerft. Onder zijn impuls krijg je voor het eerst een gebundeld aanbod van optredens in de Schouwburg in een tijdschrift, de Toneelrevue. Echter valt het op dat enkel de optredens van Opera Gent, KNS/KVS en KKLT worden vermeld.

Cultureel Centrum

In navolging van de cultuur-organisatorische professionalisering in Vlaanderen ontstaat in 1978 een cultureel centrum met cultuurfunctionarissen. Doel: van Schouwburg Kortrijk een dynamische cultuurplek maken. Hedendaagse podiumkunsten, met name dans en muziek, krijgen veel aandacht en kansen in de programmatie.

De samenwerking met culturele organisaties in stad en regio wordt versterkt. Anno 2020 zorgt een team van 50 personeelsleden, aangevuld met 30 jobstudenten en vrijwilligers, voor meer dan 700 culturele activiteiten binnen en buiten de Schouwburgmuren. Ruim 100.000 bezoekers genieten zo jaarlijks van cultuur.

In 2022 start de volgende fase in de evolutie van het gebouw met de start van het nieuwe grote renovatieproject. De toekomst van de Schouwburg is dus verzekerd.





Deze brochure is met veel zorg opgesteld en wil zo correct mogelijk zijn, maar is zeker niet volledig. Volg de kanalen van Schouwburg Kortrijk om nog meer te weten te komen over de geschiedenis.

www.schouwburgkortrijk.be -  Schouwburg Kortrijk

Colofon

Auteurs: Dries Van Robaeys en Bernard Pauwels

Foto's: Kattoo Hillewaere – David Barbe – beeldbank Stad Kortrijk

Eindredactie: Communicatie/Stadsmarketing Kortrijk

Vormgeving: Yves Debaes, Connie Janssens Communicatie/Stadsmarketing Kortrijk

Geschiedenisteam Schouwburg Kortrijk: Stefaan Renard, Stefan Vancraeynest, Danielle Deleu, Jan Ovaere, Bernard Pauwels, Dries Van Robaeys, Bruno Forment, Alexander Ververken, Kenneth Masselis en Naima Delaere.

Bedankt aan: Eva Vieren, Winni Lavaert, Bruno Forment, Guy Leleu en velen andere voor hun inhoudelijke bijdragen door de jaren heen.

Uitgave: 2021

Verantwoordelijke uitgever: Ruth Vandenberghe, Grote Markt 54, 8500 Kortrijk

